

4. Архангельский Ю. Некоторые вопросы структурной перестройки экономики Украины // Экономика Украины. – 2010. – № 9. – С. 26-33.
5. Гальчинский А., Методология сложных систем // Экономика Украины. – 2007. – №8. – С. 4-18.
6. Геец В. Макроэкономическая оценка денежно-кредитной и валютно-курсовой политики Украины до и во время финансового кризиса / Экономика Украины. – №2. – 2009г.
7. Губерная Г., Украина на пути в мировое хозяйство Донецк ИЭП НАН Украины 1995.
8. Єрохін С.А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект). / Наукова монографія / – К., Видавництво «Світ Знань», 2002 р., 528 с.
9. Ефименко Т. Институциональное регулирование экономического развития // Экономика Украины. – 2011. – №1. – С. 16-26.
10. Ляшенко В., Регулювання розвитку економічних систем: теорія, режими, інститути. – Донецьк: ДонНТУ, 2006. – 668 с.
11. Поважний О. Антикризове управління економічною безпекою: монографія / О.С. Поважний, Н.М. Ткачова, В.Л. Пілюшенко. – Донецьк: «ВІК», 2010. – 310с.
12. Полозенко Д., Социальная сфера и ее финансовое наполнение // Экономика Украины. – 2005. – № 5. – С. 83-88.
13. Филипенко А., Интеграционные перспективы Украины: бигравитационная модель // Экономика Украины. – 2005. – № 6. – С. 11-23.
14. Чернецкий Ю., Статистика знает не все, но многое // Еженедельник 2000. – 2008. – №20.
15. Чухно А. Современный финансово-экономический кризис: природа, пути и методы его преодоления // Экономика Украины. – 2010г. – №1. – С. 4-19.
16. Державний Комітет Статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ДКС України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 378 ..332

*Кочарян І.С.,
к.е.н., доцент, Перший проректор Київського національного
університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенко-Карого;
Безус А.М.,
к.т.н., доцент;
Петровська Ю.В.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Академія муніципального управління*

ВПЛИВ РЕГІОНАЛЬНОГО ФАКТОРА НА ПЛАНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ НА ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуті деякі критерії, які впливають на оптимальне планування державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою з урахуванням регіонального фактора, зокрема, фінансові та соціальні.

В статье рассмотрены некоторые критерии, которые влияют на оптимальное планирование государственного заказа на подготовку специалистов с высшим образованием с учетом регионального фактора, в частности, финансовые и социальные.

The article views some criteria that impact on the optimal planning of a state order for a professional training of higher education taking into account the regional factors, in particular, financial and social ones.

Постановка проблеми. В умовах становлення ринкової економіки та інформаційного суспільства в країні спостерігається трансформація усіх сфер соціального забезпечення життя населення.

Вища освіта - це фундамент людського розвитку та прогресу суспільства. Вона сприяє формуванню інтелектуального, духовного та виробничого потенціалу людини. Розвиток держави, структурні перетворення на різних економічних рівнях повинні гармонійно поєднуватися з модернізацією освіти для того, щоб задовольнити потреби і прагнення молоді, встановити нову систему цінностей у сфері діяльності в громадському і приватному секторах.

Державна політика у сфері вищої освіти спрямована на реформування освітньої галузі на національних традиціях з урахуванням світових освітніх тенденцій та економічних можливостей держави з метою забезпечення всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розквіту її таланту, підвищення її освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [2].

Особливої важливості набувають питання сприяння держави розвиткові сфери освіти, оскільки значно зростають диспропорції між споживачами висококваліфікованих фахівців в особі підприємств, установ, закладів і фінансовими можливостями населення як постачальника кадрових ресурсів для отримання знань в установах сфери освіти, які ці знання надають.

Вища освіта, на сучасному етапі розбудови українського суспільства, стала не тільки фаховою, але і життєво важливою потребою громадян. Євроінтеграційні прагнення України потребують реформування національної системи вищої освіти і мають спрямовуватися на реалізацію кроків з упровадження передового досвіду розвинутих країн зі збереженням традицій та найкращих досягнень вітчизняної вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами політики держави у сфері освіти займаються державні та наукові установи, є спеціальна література з проблем управлінської діяльності у сфері освіти. Вироблення політичного курсу та стратегічних завдань розвитку освіти майбутнього знайшло своє віддзеркалення в працях керівників Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, представників державних органів влади: М. Згуровського, В. Журавського, В. Кременя, С. Ніколаєнка, Д. Табачника.

Розробка та аналіз проблем сучасного державного управління в галузі вищої освіти, перспектив її розвитку, характеристика моделей освіти

привернули увагу таких вчених як: В. Андрущенко, Г. Балл, В. Бакуменко, В. Бех, І. Василенко, В. Вікторов, В. Гамаюнов та інші.

Мета статті: розглянути вплив таких регіональних факторів, як основні засоби та капіталовкладення, на планування державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою.

Виклад основного матеріалу. Майбутнє України, підйом її економіки та культури, розвиток демократичних принципів організації суспільства безпосередньо залежить від зусиль регіонів. Саме такий підхід, обґрунтований наукою та підкріплений історичним досвідом, має стати основою сучасної регіональної політики України.

Запровадження в Україні політичної реформи кардинально змінило формат системи управління регіональним і місцевим розвитком, розподіл повноважень та відповідальності за розвиток територій.

Протягом багатьох років рішення щодо регулювання регіонального розвитку суттєво залежали від суб'єктивних чинників, зокрема політичних процесів, що не завжди відповідало офіційно визначеним пріоритетам і завданням регіональної політики.

Приєднання України до Болонського процесу об'єктивно потребує більш конкретного спрямування політики розвитку національної вищої освіти на входження до європейського простору. Провідне місце у виконанні цього завдання належить і регіональним вищим навчальним закладам, оскільки однією з вимог Болонської декларації є незалежність і автономність університетів у процесах адаптації систем вищої освіти і наукових досліджень [5].

Нові проєвропейські напрями розвитку освітньої сфери України потребують трансформації як механізмів державного управління регіональною освітою, так і реформування діяльності самих вищих навчальних закладів (ВНЗ). Розгляд ситуації на регіональному рівні вищої школи свідчить про існування значної кількості проблем різного характеру: державно-управлінських, фінансових, організаційних тощо [7].

Досягнення цілей, визначених стратегіями розвитку вищої освіти регіонів, має базуватися на створенні умов для вирішення існуючих проблем за допомогою застосування програмно-цільового методу у системі планування та розвитку регіону. В Україні постала необхідність забезпечити реальність і реалізацію визначених цілей стратегічного розвитку регіонів, використовуючи при цьому новітні інструменти стратегічного планування та прогнозування, а також пов'язати цільові стратегічні орієнтири з оптимізацією витрат ресурсів на їх досягнення [6].

Основна мета державного планування підготовки фахівців – це забезпечення потреби суб'єктів господарської діяльності, організацій різних форм і рівнів у фахівцях всіх спеціальностей. Але крім забезпечення цієї мети при плануванні державного замовлення необхідно враховувати і інші умови та обмеження, зокрема фінансові та соціальні.

Наприклад, якщо навчальних потужностей вищих навчальних закладів певного регіону України недостатньо для задоволення потреби цього регіону у фахівцях конкретної спеціальності, то перед плановими органами виникає питання щодо вибору раціонального варіанту: нарощувати потужність ВНЗ даного регіону за рахунок капіталовкладень, чи використовувати вільні потужності з підготовки фахівців ВНЗ інших регіонів.

Вибір другого варіанту забезпечує економію капіталовкладень, але породжує соціальну проблему додаткового навантаження на інфраструктуру міста у зв'язку з додатковим напливом молоді для навчання в його навчальних закладах.

Слід також враховувати, що частина випускників ВНЗ залишається на постійне проживання в місті після закінчення навчання, стають повноправними його мешканцями, а отже, потребують відповідної якості послуг усіх систем життєзабезпечення. Серед них виробництво, торгівля, транспорт, зв'язок, освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури і спорту та інше.

В даному випадку не йдеться про поточні витрати на надання послуг, які, як правило, компенсує споживач цих послуг. Мова йде про основні засоби, без яких надання цих послуг неможливе як у кількісному, так і в якісному розумінні. Тобто, щоб зберігати рівень послуг на одну особу після збільшення чисельності мешканців міста – необхідно відповідно збільшити основні засоби міста (регіону), а отже, видатки державного та місцевого бюджетів.

Основні засоби – важлива складова національного багатства країни та кожного регіону, міста. До них належать земельні ділянки, будинки, споруди, машини й обладнання, транспортні засоби та шляхи сполучення тощо.

При відсутності суттєвих змін у технології надання послуг можна припустити лінійну залежність між обсягом продукції (послуг) та вартістю основних засобів, за допомогою яких ця продукція виробляється та надаються послуги.

Наприклад, якщо чисельність жителів міста збільшилась на 10% внаслідок того, що випускники вищих навчальних закладів, які приїхали з інших регіонів, залишаються в місті, то для того, щоб кількість питомих послуг на одну особу не зменшилась, необхідно збільшити відповідні основні засоби на 10%. При цьому слід враховувати не тільки загальну вартість основних засобів, але й вартість основних засобів, що припадає на одну особу даного регіону.

Нехай B_r – вартість основних засобів регіону r , P_r – кількість населення регіону r , тоді вартість основних засобів, що припадає на одну особу в регіоні r складає

$$b_r = \frac{B_r}{P_r}, \quad r = \overline{1, R} \quad (1)$$

де R - кількість регіонів.

В табл. 1 на підставі статистичних даних України наведені розрахунки питомої вартості основних засобів за регіонами.

Таблиця 1

Розрахунок основних засобів на одну особу за регіонами (2010 рік)

№ п.п.	Регіон r	Основні засоби у фактичних цінах на кінець року B_r , млн. грн.	Кількість населення P_r , осіб	Основні засоби на одну особу b_r , грн/особу
1	2	3	4	5
1	Україна	3903714	45598179	85611
2	Автономна республіка Крим	136268	1954759	69711
Області:				
3	Вінницька	98021	1634116	59984
4	Волинська	34569	1034421	33419
5	Дніпропетровська	341076	3333195	102327
6	Донецька	430793	4420126	97462
7	Житомирська	44715	1279777	34940
8	Закарпатська	50544	1244517	40613
9	Запорізька	154835	1800526	85994
10	Івано-Франківська	50433	1377040	36624
11	Київська	111959	1711870	65401
12	Кіровоградська	82085	1003570	81793
13	Луганська	113452	2286674	49614
14	Львівська	152120	2526378	60213
15	Миколаївська	93411	1182567	78990
16	Одеська	151666	2377610	63789
17	Полтавська	144432	1479913	97595
18	Рівненська	49826	1151466	43272
19	Сумська	49336	1159352	42555
20	Тернопільська	26809	1080876	24803
21	Харківська	399665	2739472	145891
22	Херсонська	49369	1086805	45426
23	Хмельницька	56896	1323763	42981
24	Черкаська	62838	1281755	49025
25	Чернівецька	29696	901212	32951
26	Чернігівська	53025	1089667	48662
Міста:				
27	Київ	921296	2757892	334058
28	Севастополь	14579	378858	38481

Таким чином, якщо відома кількість випускників ВНЗ, що залишаються за місцем отримання вищої освіти, то можна визначити додаткову потребу в грошових коштах для відповідного збільшення основних засобів, і це доцільно враховувати при плануванні державного замовлення на підготовку фахівців.

Певною мірою це стосується і студентів, які після здобуття вищої освіти залишають місце навчання для роботи в інших регіонах. Ці студенти на протязі всього періоду навчання, як і постійні мешканці міста, мають бути забезпечені комунальними та індивідуальними послугами. Отже, це потребує відповідних коштів на збільшення основних засобів на цей період.

Наведемо залежності для визначення додаткового навантаження на державний та місцевий бюджети з метою підтримки такого рівня основних засобів на одну особу, який дозволить не знизити рівень послуг в зв'язку із збільшенням кількості населення міста.

Припустимо, що частка випускників ВНЗ, що приїхала на навчання з інших регіонів та залишилась на постійну роботу по місту навчання в регіоні r , складає k_r . Тоді частка фахівців, що залишають місто (регіон) навчання r та від'їжджають на роботу в інші регіони, складає $1 - k_r$.

Потреба в додаткових коштах для збільшення основних засобів, що пов'язане із збільшенням населення міста r за рахунок прибуття студентів з інших регіонів для отримання вищої освіти складає:

для випускників ВНЗ, що залишаються за місцем навчання на постійне проживання –

$$\Phi_{r1} = k_r \cdot b_r \cdot x_r, \quad r = \overline{1, R}, \quad (2)$$

де x_r – кількість студентів, які відповідно до плану держзамовлення вступили на навчання до ВНЗ r -го міста (регіону) для задоволення потреби у фахівцях інших регіонів;

для випускників ВНЗ, що після завершення навчання залишають регіон r для роботи в інших регіонах –

$$\Phi_{r2} = (1 - k_r) \cdot t \cdot E_n \cdot b_r \cdot x_r, \quad r = \overline{1, R}, \quad (3)$$

де t – термін навчання студента для здобуття вищої освіти, роки;

E_n – нормативний коефіцієнт ефективності капіталовкладень дозволяє визначити річну частку загальної вартості основних засобів. Це величина –

зворотна до терміну окупності капіталовкладень $t_{\text{окуп}} : E_n = \frac{1}{t_{\text{окуп}}}$

Таким чином можна визначити загальну потребу в коштах для нарощування основних засобів з метою збереження питомого рівня послуг міста (регіону) r при прибутті на навчання в його вищих навчальних закладах студентів з інших регіонів та задоволення їх потреби в спеціалістах:

$$\Phi_r = \Phi_{r1} + \Phi_{r2} = k_r b_r x_r + (1 - k_r) t E_n b_r x_r, \quad r = \overline{1, R}. \quad (4)$$

Перша складова залежності (4) відображає додаткове навантаження на бюджети у зв'язку із збільшенням населення міста на кількість фахівців, що залишаються на постійне проживання після отримання дипломів.

Друга складова – частина основних засобів, що припадає на термін навчання студентів, які приїхали на навчання з інших регіонів та залишають місто після завершення навчання. Величина $E_n b_r$ відображає вартість основних засобів, що припадає на одну особу на один рік. Якщо термін навчання складає, наприклад 4 роки, то потреба у збільшенні основних засобів складатиме $4 E_n b_r$ в розрахунку на одного студента.

Після завершення цього терміну потреба у додаткових основних засобах відповідає. Але навчальний процес продовжується і після випуску фахівців даної категорії. Якщо обсяги прийому і в подальшому залишаються на тому ж рівні, то потреба в нарощуванні основних засобів продовжується у майбутньому. Зрозуміло, що вона має корегуватись в залежності від кількості студентів даної категорії

Висновки. Наведені формули дають можливість розрахувати потребу у нарощуванні основних засобів, пов'язану із збільшенням мешканців міста за рахунок підготовки фахівців.

Але враховуючи цей фактор при формуванні плану держзамовлення на підготовку фахівців слід мати на увазі, що тільки частина основних засобів призначена для забезпечення послугами студентів. В більшості це послуги соціальної сфери, такі як охорона здоров'я, освіта, відпочинок та спорт тощо. У зв'язку з цим для розробки плану підготовки фахівців необхідно визначити саме певну частку основних засобів.

Необхідно зауважити, що визначена проблема у збільшенні основних засобів не може розглядатись як план нарощування основних фондів та необхідних капіталовкладень у видатках державного бюджету, а лише як один з критеріїв оптимального планування замовлення на підготовку фахівців із врахуванням регіонального фактора.

Використані джерела інформації:

1. Геєць В. М. Характер перехідних процесів до економічних знань // Економіка України. – К., 2004.- №5.
2. Журавський В. С. Вища освіта, як фактор державотворення і культури в Україні/ В. С. Журавський. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003.
3. Клименюк М. М., Кочарян І.С. Стратегія управління вищим навчальним закладом // Освіта України. – 2010. – 190 с.
4. Кремінь В. Г. Вища освіта України і Болонський процес. Навчальний посібник.-Київ – Тернопіль, 2004.
5. Підвищення ефективності вищої освіти – визначальний чинник зростання соціально-економічного потенціалу держави // <http://www.mon.gov.ua>
6. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Broshura_Bila-a47aa.pdf
7. Щербакова Г. О. Проблеми і особливості державного управління вищою освітою в контексті адаптації діяльності регіональних вищих навчальних закладів до Болонського процесу // <http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/dutp/20062/txts/GALUZEVE%5C06sgozbp.pdf>